

[A l'esquerra] Habitatges mudèjars i moriscs de l'Atzuvieta d'Alcalà. [A la dreta] A la vall del Girona, pobles de la Rectoria com Benimeli, el Ràfol o Sagra tenen l'origen en alqueries andalusines. Fotografies: M. A. Noguera.

P. COSTA CHOLBI. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

ELS DESPOBLATS MORISCS DE LA MARINA ALTA

El setembre de 1609, ara fa quatre segles, es va promulgar el decret d'expulsió dels moriscs del Regne de València per ordre del rei Felip III. Aquests valencians d'origen musulmà, derrotats per Jaume I el 1238 i convertits a la força al cristianisme per la Guerra de les Germanies (1525), van haver d'abandonar les cases i les terres dels seus avantpassats. L'expatriació forçosa afectà un de cada tres valencians. En cap altre territori tindria un efecte tan extens i profund.

Les terres que actualment componen la comarca de la Marina Alta tingueren una importància cabdal en l'expulsió dels moriscs. Només cal apuntar algunes dades: a diferència d'altres llocs, quasi el seixanta per cent de la població corresponia a aquesta comunitat; pel port de Dénia, i després pel de Xàbia, n'embarcaren cap al nord d'Àfrica més de 42.000, tots els de la Marina Alta i també de les comarques veïnes (la Safor, el Comtat o la Marina Baixa), i a la vall de Laguar es produí una de les dues rebel·lions més importants que tingueren lloc en tot el territori valencià.

A diferència de la costa, ocupada i controlada pels *cristians vells*, l'interior de la Marina Alta estava intensament poblat pels moriscs. Aquest poblament, establert en les estretes

valls interiors de la comarca, era dispers i estava format per llogarets amb poques cases. En molts casos es tractava de la continuació de les alqueries anteriors a la conquesta jaumina, mentre que la població andalusina expulsada de la costa en va crear d'altres. Les zones de majoria musulmana estaven situades a les valls d'Alcalà, Ebo, Gallinera, Laguar, Pop o la Rectoria. És en aquestes valls on encara hui podem trobar importants restes dels despoblats moriscs. A l'Atzuvieta d'Alcalà s'han conservat fossilitzades la fàbrica i la morfologia dels habitatges de l'època mudèjar i morisca. No és l'únic exemple; n'hi ha més casos, però aquest és el més emblemàtic. A les cases de la Cairola d'Ebo s'observen les tàpies fetes de terra, pedra i morter de calç, pastades i premades dins d'un encofrat de fusta. Els edificis de la Queirola (la Vall d'Alcalà) s'uneixen entre si amb murs mitgers, a diferència de l'Atzuvieta, on hi ha illes de cases i carrers primitius. En la casa de la partida dels Camps de Pego s'observa la distribució interna, amb habitacions disposades en forma d'ela al voltant del pati, que mitiga els excessos del clima. Aquest és un model de casa utilitzat per totes les cultures mediterrànies.

El paisatge morisc es manté viu a la vall de Gallinera, que a l'època feudal arribà a tindre unes setze alqueries, de les quals actualment sols queden habitats huit nuclis. Nombroses rutes d'excursionisme esportiu i cultural conviden el visitant a gaudir d'aquests despoblats i dels paisatges que els envolten, a fruitar de la gastronomia local, i a recórrer i descobrir l'empremta morisca de les terres de la Marina Alta. ■

1

2

5

8

11

12

14

16